

OBSAH

Úvod	5
1 Šírenie výkonového ultrazvuku v prostredí	7
1.1 Všeobecne o akustických kmitoch a vlnách	7
1.2 Základné pojmy kmitavých dejov	8
1.3 Ultrazvukové vlnenie.	12
1.3.1 Postupné a priečne vlnenie	13
1.3.2 Hlavné druhy vln	14
1.4 Energetické veličiny akustického vlnenia	15
1.4.1 Akustický výkon	15
1.4.2 Intenzita akustického poľa	16
1.5 Tlmenie ultrazvukového vlnenia	17
1.5.1 Tlmenie v kvapalinách a plynoch	18
1.5.2 Tlmenie v tuhých látkach	19
1.6 Rýchlosť šírenia ultrazvuku v plynoch a kvapalinách	20
1.7 Rýchlosť šírenia ultrazvuku v tuhých látkach	21
1.8 Vyžarovanie a šírenie ultrazvukového vlnenia v prostredí	23
1.9 Vplyv rozhrania dvoch prostredí na prechod ultrazvukového vlnenia	25
1.10 Ohyb vlnenia	27
1.11 Postupné a stojaté vlnenie	28
1.12 Fokusácia a koncentrácia ultrazvukového vlnenia	29
1.13 Prispôsobenie ultrazvukových meničov na prostredie	31
1.14 Vlastnosti ultrazvukových vln malých a veľkých amplitúd	32
1.15 Fyzikálne princípy aktívneho pôsobenia ultrazvuku na ožarované prostredie a technologické procesy	33
1.15.1 Ultrazvuková kavitácia a jej účinky	34
1.16 Meranie a hodnotenie vlastností meničov a ultrazvukových polí	43
1.16.1 Meranie výkonu, frekvencie a amplitúdy výchylky ultrazvukových meničov	43
1.16.2 Meranie veličín ultrazvukových polí v kvapalinách	45
1.16.3 Tepelné metódy merania výkonu a intenzity ultrazvukového poľa	46
1.16.4 Metódy hodnotenia ultrazvukovej kavitácie.	47
2 Výkonové ultrazvukové zdroje pre technologické aplikácie	48
2.1 Vlastnosti a použitie ultrazvukových meničov pre ultrazvukové technológie	49
2.1.1 Mechanické meniče a zdroje ultrazvukovej energie.	49
2.1.2 Elektromagnetické a elektrodynamické meniče	49
2.1.3 Magnetostrikčné a piezoelektrické meniče	49

2.2	Magnetostrikčné meniče	51
2.2.1	Výkon, účinnosť a prispôsobenie magnetostrikčného meniča	54
2.2.2	Konštrukcia, výroba a použitie magnetostrikčných meničov, žiaričov a kmitavých sústav	56
2.3	Piezoelektrické meniče	57
2.3.1.	Piezokeramické materiály pre výkonové ultrazvukové meniče	61
2.3.2	Ultrazvukové piezoelektrické žiariče a kmitavé sústavy	62
2.3.3	Výkonové ultrazvukové piezoelektrické meniče typu Langevin	63
2.3.4	Energetické pomery ultrazvukového výkonového sendvičového meniča	64
2.3.5	Výkonové ultrazvukové kmitavé sústavy — hlavice a žiariče s piezokeramickými sendvičovými meničmi.	67
2.3.6	Prispôsobenie ultrazvukovej kmitavej sústavy na záťaž — na technologickú operáciu koncentrujúcimi vlnovodmi	73
2.4	Elektrické výkonové generátory na napájanie ultrazvukových meničov.	75
2.4.1	Automatická regulácia ultrazvukových generátorov	76
2.4.2	Elektrónkové generátory	78
2.4.3	Rotačné generátory	78
2.4.4	Polovodičové generátory	78
3	<i>Vplyv ultrazvuku na tekuté a kryštalizujúce kovy</i>	82
3.1	Mechanizmus účinku ultrazvuku na procesy odplynovania a kryštalizácie kovov	83
3.2	Ultrazvukové odplynovanie taveniny	86
3.3	Vplyv ultrazvuku na štruktúru a vlastnosti kryštalizujúcich kovov.	91
3.4	Zónová prekryštalizácia s ultrazvukom	113
3.5	Využitie ultrazvuku pri výrobe liatych pseudozliatin	117
3.6	Využitie ultrazvuku pri získavaní práškov z taveniny	122
4	<i>Využitie ultrazvuku v procesoch tvárnenia kovov.</i>	127
4.1	Mechanizmus účinku ultrazvuku na procesy deformácie pri tvárnení kovov	127
4.2	Ultrazvukové sústavy na ovplyvňovanie priebehu tvárnenia kovov.	133
4.3	Vplyv ultrazvuku na energeticko-silové parametre procesov tvárnenia	149
4.4	Vplyv ultrazvuku na kvalitu kovu pri tvárnení	164
4.5	Priemyselné využitie ultrazvuku v tvárnení kovov	166
5	<i>Tepelné spracovanie kovov s využitím ultrazvukovej energie</i>	168
5.1	Difúzne procesy v ultrazvukovom poli	168
5.2	Vplyv ultrazvuku na procesy fázovej prekryštalizácie	171
5.3	Starnutie a popúšťanie s ultrazvukom	174
5.4	Kalenie ocelí pri pôsobení ultrazvuku	178
5.5	Chemicko-tepelné spracovanie kovov pri pôsobení ultrazvuku	179
6	<i>Ultrazvukové čistenie</i>	182
6.1	Všeobecne o ultrazvukovom čistení.	182
6.2	Druhy a vlastnosti znečistení	184
6.3	Fyzikálne základy procesov ultrazvukového čistenia	187
6.4	Technologické tekutiny používané pri ultrazvukovom čistení	193
6.5	Zariadenie na ultrazvukové čistenie a odmasťovanie	198
6.6	Priemyselné využitie ultrazvukového čistenia.	215

7	<i>Obrábanie ťažkoobrábateľných materiálov pri pôsobení ultrazvuku</i>	219
7.1	Všeobecne	219
7.2	Ultrazvukové rozmerové obrábanie (ultrazvukové hĺbenie)	220
7.2.1	Ultrazvukové nástroje	228
7.2.2	Brúsiace materiály	231
7.2.3	Ultrazvukové obrábacie stroje	234
7.3	Kombinované ultrazvukové a elektrochemické obrábanie	245
7.4	Využitie ultrazvuku pri mechanickom obrábaní rezným nástrojom	247
7.4.1	Sústruženie	247
7.4.2	Vrtanie, vyhrubovanie, vystružovanie	248
7.4.3	Rezanie závitu	250
7.5	Ultrazvukové hladenie diamantom a povrchové spevňovanie	251
7.6	Využitie ultrazvuku pri brúsení	255
7.7	Ultrazvukové čistenie brúsiacich kotúčov	259
7.8	Ultrazvukové obrábanie nástrojom s viazaným brúsivom	260
7.9	Obrábanie voľným brúsivom pri nenasmerovanom pôsobení ultrazvuku — hydro-abrazívne obrábanie	261
8	<i>Využitie ultrazvuku pri zváraní</i>	263
8.1	Princíp ultrazvukového zvárania	263
8.2	Hlavné technologické parametre ultrazvukového zváracieho procesu	265
8.2.1	Amplitúda výchylky zváracieho nástroja a prítlačná sila	266
8.2.2	Vplyv frekvencie pri ultrazvukovom zváraní	267
8.2.3	Vplyv zváracieho času pri ultrazvukovom zváraní	267
8.2.4	Ostatné vplyvy na ultrazvukový zvárací proces	268
8.3	Princípy ultrazvukových zváracích zariadení	268
8.4	Zvariteľnosť kovových materiálov ultrazvukom	269
8.5	Použitie ultrazvukového zvárania kovových materiálov	271
8.6	Ultrazvukové zariadenia na zváranie kovových materiálov	273
8.7	Zvariteľnosť plastov ultrazvukom	275
8.8	Metódy a príklady použitia ultrazvukového spojovania plastov	277
8.8.1	Zváranie plastov	277
8.8.2	Spojovanie kovových dielcov s dielcami z plastov zalisovaním	278
8.8.3	Spojovanie plastov s inými materiálmi nitovaním	278
8.8.4	Lemovanie plastov	280
8.9	Ultrazvukové zariadenia na spojovanie plastov	281
8.9.1	Ultrazvukové zváracie stroje na plasty	281
8.9.2	Ultrazvukové nástroje a medzičleny	285
8.10	Ultrazvukové zváranie textilných materiálov	286
8.10.1	Použitie ultrazvukového zvárania pri netkaných textíliách	288
8.10.2	Plastické ozdobenie odevných výrobkov ultrazvukovou metódou	289
8.10.3	Vytváranie farebných efektov na ploche ultrazvukového zvaru	289
8.10.4	Ultrazvukové zváracie stroje a nástroje v odevnom priemysle	289
9	<i>Ultrazvukové spájkovanie, cínovanie a elektrochemické nanášanie povlakov</i>	292
9.1	Fyzikálna podstata ultrazvukového spájkovania a cínovania	292
9.2	Zariadenie na ultrazvukové spájkovanie a cínovanie	296
9.3	Priemyselné využitie ultrazvukového spájkovania a cínovania	297

9.4	Urýchlenie elektrochemických procesov	298
9.4.1	Pomedovanie	299
9.4.2	Poniklovanie	299
9.4.3	Pochrómovanie	300
9.4.4	Pokadmiovanie	300
9.4.5	Nanášanie mosadze	300
9.4.6	Pozinkovanie	301
9.4.7	Nanášanie povlakov striebra a zlata	301
	<i>Literatúra</i>	303